

Elżbieta Dubas, Joanna Stelmaszczyk (red.), *Biografie edukacyjne. Wybrane konteksty*, seria wydawnicza: „Biografia i badanie biografii”, tom 3, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 241

Biografie i badanie biografii zyskują na znaczeniu w sytuacji permanentnej zmiany, w jakiej przyszło nam współcześnie żyć. Pozwalają nam zbliżyć się do świata poszczególnych jednostek, by na tej podstawie formułować hipotezy i wnioski dotyczące przebiegu procesów uczenia się. Konieczność całościowego uczenia się podnosi znaczenie tej wiedzy i jednocześnie uświadamia nam, jak ważna jest umiejętność uczenia się z biografii własnej i innych. W procesach uczenia się biograficznego tkwi bowiem potencjał, jaki możemy wykorzystać do rozwiązywania problemów życia osobistego i zawodowego, istotny dalszego rozwoju. Ta wiedza jest cenna zarówno dla uczących się, jak i tych, którzy mają ich wspierać w rozumieniu i korzystaniu z procesów oraz efektów całościowego uczenia się. Cieszy zatem w zarysowanym wyżej kontekście kolejna inicjatywa zespołu prof. Elżbiety Dubas pod postacią trzeciego tomu serii „Biografia i badanie biografii”, noszącego tytuł *Biografie edukacyjne. Wybrane konteksty*. Publikacja jest rezultatem badań prowadzonych w latach 2011–2013 przez pedagogów, socjologów i psychologów z różnych uczelni, które koordynował łódzki ośrodek badań biograficznych. Ma zatem także interdyscyplinarny charakter.

Na publikację składa się 16 tekstów odnoszących się do pamięci wydarzeń o znaczeniu egzystencjalnym i edukacyjnym, doświadczanych przez jednostkę na przestrzeni jej całego życia oraz wybranych jego etapów. „Tak jak w życiu ludzkim, tak i w biografii doświadczenia się zazębiają, przenikają, są jednym lub/i drugim w zależności od sytuacji ich odczytywania” (cyt. ze wstępu, s. 8), dlatego Redaktorki zrezygnowały z wyodrębnienia rozdziałów w książce. Dla zaprezentowania jej treści posłużę się kluczowymi słowami, jakie pojawiają się w publikacji. Są nimi: biografia edukacyjna, autobiogra-

fia, biografia zawodowa, myślenie autobiograficzne, autokreacja, tożsamość, wikiświat, aktywność edukacyjna uczestników UTW, doświadczenie formacyjne, mądrość, kryzys połowy życia, choroba, cierpienie, śmierć. Ponadto w książce znajdziemy przeprowadzone pod kątem edukacyjnym analizy biografii postaci historycznych: Juliusza Cezara, Stefana Swieżawskiego, Jerzego Stempowskiego, Józefa Czapskiego i Czesława Miłosza, czy też omówienie sztuki teatralnej *Zły Dariusza Jeża* i Grzegorza Kondrasiuka.

Biografie edukacyjne są szczególnie wyeksponowane w tekstach: Elżbiety Dubas, Magdaleny Wnuk-Olenicz, Anny Gutowskiej. W artykule Elżbiety Dubas znajdujemy wartościowy metodologicznie schemat analizy danych, który został w tekście wykorzystany do zbadania biografii. Artykuł Anny Gutowskiej jest przykładem analizy biografii edukacyjnej, której towarzyszyło pytanie o jej osobliwości, specyfikę i charakter. Natomiast Magdalena Wnuk-Olenicz przedstawiła cztery biografie uczestniczek UTW jako przykłady różnych wzorów aktywności edukacyjnej – kompensacji rozwoju oraz kontynuacji rozwoju. Kontynuację biografii edukacyjnych odnajdujemy w tekście Agnieszki Tys na temat mechanizmów dochodzenia do władzy na przykładzie biografii Juliusza Cezara oraz w tekście Krzysztofa Kamińskiego o Stefanie Swieżawskim.

Wokół autobiografii zbudowane są głównie teksty: Kamili Lasocińskiej, Beaty Kunat, Magdaleny Hasiuk i Doroty Siereń-Galusek. Pierwszy z nich ma teoretyczno-metodologiczny charakter, koncentruje się na twórczych aspektach myślenia autobiograficznego w edukacji dorosłych. Beata Kunat tekst *Całozyciowe uczenie się pedagogów – artystów na tle ich autobiografii zawodowych* dotyczy specyfiki rozwoju zawodowego pedagogów – nauczycieli plastyki, którzy łączą pracę pedagogiczną z własną twórczością artystyczną. Magdalena Hasiuk przedstawia etapy pracy nad autobiograficznym przedstawieniem *Zły* na podstawie życia byłego recydywisty i gangstera. Analizuje przy tym terapeutyczny wymiar tego przedsięwzięcia dla głównego bohatera. Przedstawione w tekście przedsięwzięcie jest przykładem terapii/edukacji/badania w działaniu, a jednocześnie ilustruje pragmatyczną funkcję badań biograficznych. Dorota Siereń-Galusek, odwołując się „autobiograficznego trójkąta” Małgorzaty Czermińskiej, rekonstruuje na podstawie literatury dokumentu osobistego doświadczenia formacyjne Jerzego Stempowskiego, Józefa Czapskiego i Czesława Miłosza.

Na pograniczu biografii edukacyjnej i zawodowej można ulokować tekst Doroty Nawrat *Sylwetka innowacyjnego menadżera w oparciu o biografii edukacyjne menedżerów*, który jest obszerną relacją z badań biograficznych

na temat edukacyjnych uwarunkowań kształtowania innowacyjnych postaw menedżerów.

Pojęcia „tożsamość” i „uczenie się biograficzne” są nierozzerwalnie związane z biografią edukacyjną, dlatego występują w większości artykułów; w tytule zostały wyeksponowane w tekście Pauliny Wawer, która prezentuje narzędzia i środki tworzenia biografii sieciowej wraz z ich konsekwencjami dla budowania tożsamości młodego pokolenia szczególnie.

Równie częste odniesienia w książce dotyczą zagadnień egzystencjalnych. W tym nurcie mieszczą się teksty: Kamili Lasocińskiej, Emilii Mazurek, Urszuli Tabor, Anny Gutowskiej (już wspomniany w innym kontekście), Joanny Żeromskiej-Charlińskiej oraz Olgi Czerniawskiej. W artykule Kamili Lasocińskiej kryzys połowy życia postrzegany jest jako szansa na zdobycie kompetencji autokreacyjnej i mądrości. Autorka prowadzi konsekwentną narrację opartą na przekonaniu o sile autokreacji i samorealizacji, wpływającej z założeń psychologii humanistycznej. Zabrakło jednak krytyki takiej interpretacji ludzkiego życia. Pozostałe teksty dotyczą problematyki związanej z chorobą, cierpieniem i stratą, łącząc teoretyczną narrację z przykładami autobiografii. Tylko na marginesie zwrócono w nich uwagę na warunki umożliwiające dostrzeżenie i wykorzystanie edukacyjnego wymiaru tych przeżyć. Wprawdzie uczenie się w cierpieniu to szansa na uczenie się osobowe, głębokie, zmieniające struktury poznawcze, jednak dorośli nie są do tego zwykle dobrze przygotowani. *Śmierć w badaniach biograficznych* to artykuł seniorki polskiej andragogiki – Olgi Czerniawskiej, który jest relacją z lektury i przemyśleń Autorki na ten temat. Czytelnicy mają okazję poznać włoską książkę poświęconą śmierci w badaniach biograficznych, wydaną w 2012 roku. Znajdujemy też przy tej okazji odwołania do innych wartościowych pozycji literaturowych. Temat i tekst zmuszają do refleksji!

Redaktorki przedstawionej do recenzji publikacji zgromadziły ciekawy materiał, prezentujący różne rodzaje i aspekty biografii edukacyjnych. Znajdziemy w planowanej książce wątki metodologiczne, teoretyczne i empiryczne, które mogą wykorzystać w swej pracy naukowej i dydaktycznej nauczyciele dorosłych. Adresatami książki są nie tylko studenci nauk społecznych, pracownicy nauki, ale także praktycy oraz osoby szukające inspiracji do uczenia się z biografii własnej i innych.

Hanna Solarczyk-Szwec